

İLKOKUL 4.SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABINDA YER ALAN KAVRAMLAR LİSTESİNİN DEMOKRASİ VE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Cüneyt AKAR*
Doğan YALÇIN**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında yer alan kavramlar listesindeki 91 kavramı demokrasi ve çokkültürlülük bağlamında incelemek ve tasnif etmektir. Araştırma betimsel bir çalışma olup, bulgular nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile elde edilmiştir. Bu amaçla kılavuz kitapta bulunan 91 kavram tek tek incelenmiş ve söz konusu kavramların 4 grupta toplanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu gruplar; 1) doğrudan demokrasi ile ilgili kavramlar, 2) doğrudan çokkültürlülük ile ilgili kavramlar, 3) hem demokrasi hem de çokkültürlülük ile ilgili kavramlar ve 4) demokrasi ve çokkültürlülük ile ilgili olmayan kavramlar biçiminde oluşturulmuştur. Ortaya çıkan gruplar Venn şeması ile gösterilmiştir. Sonuç olarak, doğrudan demokrasi ile ilgili olan 26, doğrudan çokkültürlülük ile ilgili olan 19, hem demokrasi hem de çokkültürlülük ile ilgili olan 6, demokrasi ya da çokkültürlülükle bağdaşmayan 40 kavram olduğu tespit edilmiştir. Tasnif sonucunda 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabındaki kavramlar listesinin yaklaşık % 56 düzeyinde demokrasi ve/veya çokkültürlülük ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu oran yetersiz olmasa da Venn şemasının dışında kalan yaklaşık % 44 oranındaki kavramların bazılarının demokrasi ve çokkültürlülük ile kolayca bağdaştırılabileceği ve mevcut oranın artırılabilceği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak bu kavramların demokrasi ve/veya çokkültürlülükle nasıl ilişkilendirilebileceğine ilişkin bazı önerilerde bulunulmuştur

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, çokkültürlülük, 4. sınıf sosyal bilgiler kılavuz kitabı

---

* Yrd. Doç. Dr. Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD. akarcu-neyt@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, SBE, İlköğretim Sınıf Eğitimi ABD.: fvgrmdgn@hotmail.com

INVESTIGATING THE LIST OF CONCEPTS IN 4TH GRADES SOCIAL STUDIES GUIDEBOOK WITHIN THE CONTEXT OF DEMOCRACY AND MULTICULTURALISM

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate and classify the 91 concepts included in the 4th grades' Social Studies Guidebook within the context of democracy and multiculturalism. In this study, document analysis of qualitative research designs was employed and descriptive analysis was used for qualitative data analysis. Accordingly, the 91 concepts were examined separately, and it was concluded that these concepts could be classified into four groups as concepts related to democracy directly, concepts related to multiculturalism directly, concepts associated with both democracy and multiculturalism, and terms related neither to democracy nor to multiculturalism. The groups have been displayed through a Venn diagram. As a result, it was estimated that, among the 91 concepts, the number of concepts directly related to democracy is 26; the number of concepts associated with multiculturalism is 19; the number of concepts related both to democracy and to multiculturalism is 6; and 40 concepts are not associated with either democracy or multiculturalism. As a result of this classification, concepts about democracy and multiculturalism in 4th grade Social Studies Guidebook correspond to 56% of all the concepts. Moreover, it was found out that some concepts at the remaining 44% can be easily related to democracy and multiculturalism and increase this rate. Finally, the suggestions have been made with regard to how these concepts can be associated with democracy and/or multiculturalism.

Keywords: Democracy, multiculturalism, 4th social studies guidebook

GİRİŞ

En geniş anlamı ile demokrasi; insanı özgürleştirerek onun bağımsız bir birey olmasını sağlarken, bireyin kişiliğini, kimliğini ve toplum içerisindeki yerini, kendi özgür iradesiyle belirleme imkânı verir. Böylece özgürleşen kişi, her bakımdan daha verimli ve dengeli olurken, kendisi, yaşadığı toplum ve dünya ile barışık bir hayat sürer (Karpat, 2010). “Demokrasi ve insan hakları birbirinin olmazsa olmaz koşullarıdır. Bir ülkede demokrasi ve insan haklarını korumanın ve geliştirmenin düzeyi, o ülkedeki demokrasinin göstergesidir” (Gözütok, 2011, s. 321). Çokkültürlülük ise yaş, cinsel yönelim, engelli olma, sosyal sınıf, etnik köken, din, dil ve kültürel özelliklerin bir arada yaşanmasıdır (APA, 2002). Bu anlamda demokrasi ve çokkültürlülüğün birbirleriyle sıkı bir ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür. Demokrasinin olmadığı bir yerde çokkültürlü bir yaşam anlayışından da söz edilemez.

Demokrasi iki yönlü olarak tanımlanabilir. Bir yönü devletin yönetim biçimi diğer yönü ise bireysel hak ve özgürlükleri ifade eder. Yönetim biçimi olarak

devletin temel demokratik ilkelere göre kurgulanması ve yönetilmesidir. Kısaca yasama, yürütme ve yargı bağımsızlığını temele alan, basın ve ifade özgürlüğünün olduğu, denge ve denetleme mekanizmalarının işletildiği bir yönetim biçimidir. Demokrasinin bu yönü bir devletin yönetim biçimiyle ilgilidir ve devlet ile birey arasındaki ilişkileri tanzim eder. Demokrasi aynı zamanda bireylerin birbirleriyle ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini de düzenleyen bir değerler manzumesini ve bu anlamda esasen bir yaşam biçimini de ihtiva eden bir kavramdır.

Modern demokrasi anlayışının temel göstergeleri, insan hak ve özgürlüklerinin tanınması, korunması ve kullanılmasıdır (Ulubey ve Gözütok, 2015). Demokratik toplumlarda çeşitli inançlar, kültürler, etnik unsurlar, farklı fikir ve değerler vs. bir arada karşılıklı saygı ve hoşgörü içerisinde yaşama özelliğine sahiptir. Bu anlamda çokkültürlülük bir yaşam biçimi olarak demokrasinin bir unsuru olarak görülebilir.

Toplumda farklı kültürler çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkar. Bunlara cinsiyet, inanç, kültür, dünya görüşü, etnik farklılıklar, sosyo-ekonomik sebepler örnek olarak gösterilebilir. Çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitimin ortaya çıktığı ülkelere bakıldığında (ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya gibi), bu ülkelerin imparatorluk özelliklerini ve bunun sonucu olarak da çokkültürlü bir yapıyı barındırdıklarını görmek mümkündür. Bu durum farklı sosyo-ekonomik, dini, etnik ve kültürel unsurların bir arada yaşamaları anlamına gelmektedir. Küreselleşen dünyanın bir sonucu olarak yaygınlaşan hızlı göçler nedeniyle, özellikle sosyo-ekonomik olarak alt seviyeden olan ve geldiği yere uyum sağlaması gereken insanlar çoğalmaktadır. Bu gruplar okullarda ve sınıflarda dışlanabilmektedirler. Bu durum üstesinden gelinmesi gereken ciddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Demokrasi ve çokkültürlü eğitim bu sorunları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Demokrasi eğitimi, “öğretim basamaklarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, kişiliğe değer ve önem veren eğitimidir” (Oğuzkan, 1981, s. 46). Çokkültürlü eğitim ise etnik, ırksal, dil, din, cinsiyet, vb. gibi kültürel özelliklere bağlı farklılıkların olduğu toplumlarda; önyargı, kimlik çatışması, güç çekişmelerini azaltmak için, toplumun farklı beklentilerine cevap veren eğitim politikalarının ve okul uygulamalarının eğitime yansımaları (Banks,1977; Akt. Polat, 2009) olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda demokrasinin çokkültürlülüğü kapsadığını söylenilebilir. Demokrasinin olmadığı toplumlarda farklılıklara karşı önyargılar fazladır ve farklı olmak başlı başına bir sorundur. Çokkültürlü eğitim farklılıkların sorun olmadığı bir eğitim anlayışını ifade eder. Çeşitli sebeplerden dolayı dışlanmış veya dışlanmakta olan öğrencilerin yaşadıkları bu olumsuzlukları ortadan kaldırmayı amaçlar.

Türkiye’de 2005 yılında yapılan program değişikliğiyle yapılandırmacılık ve demokratik değerleri temele alan ilerlemeci eğitim felsefesi benimsenmiştir. Bu eğitim anlayışında öğrencilerin yaşam becerilerini ve milli ve evrensel değerleri kazanmalarına özel önem verilmiştir (MEB, 2005; Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010; Kamber, Acun ve Akar, 2011; Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013; Yiğit ve Tarman, 2013; Tay, Durmaz ve Şanal, 2013; MEB, 2015). Bu değerlerden biri de demokrasi anlayışıdır. Bunun yanında son yıllarda çokkültürlülük eğitimiyle ilgili çalışmaların da ağırlık kazanmaya başladığı görülmektedir (Polat, 2009; Yazıcı, Başol ve Toprak, 2009; Anıl ve Yavuz, 2010; Çoban, Karaman ve Doğan 2010; Demir, 2012; Polat 2012; Özdemir ve Dil, 2013; Kaya ve Söylemez, 2014; Demircioğlu ve Özdemir, 2014; Tay ve Baş, 2015; Engin ve Genç, 2015; Akar ve Ulu, 2016; Akar ve Keyvanoğlu, 2016; Akar, 2017).

Ülkemizde öğrencilerin çeşitli sebeplerden dolayı, özellikle alt sosyo-ekonomik gruptan gelen öğrencileri aralarına almak istemedikleri ve onları dışladıkları yaygın olarak görülmektedir. Bu soruna yönelik özel bir çaba gösterilmesi, bu öğrencilerin okula ve sınıfa aidiyet duygusunun kazandırılması ve sınıfla kaynaştırılmaları gerekir. Dolayısıyla bu sorunlar için eğitim programlarında özel bir planlama yapılmasına gerek vardır.

Çokkültürlülükle ilgili çalışmaların daha çok Batı kaynaklı olduğu görülmektedir. Buna karşılık bizim bu konuları ele alış biçimimiz Batı’nın sosyal yapısının ürettiği sorunlar ölçeğinde değil, bizim sosyal yapılarımızın ürettiği ve bize özgü sorunlar çerçevesinde ele alınmalıdır. Ancak bu yolla gerçekçi sonuçlar alınabilir ve demokrasi ve çokkültürlü eğitim uygulamalarından başarı elde edilebilir.

Literatür incelendiğinde demokrasi ve çokkültürlülüğün sosyal bilimlerle ilişkisine, kılavuz kitaplarda nasıl yer aldığına yönelik çalışmaların bulunduğu görülmüştür. Ancak kılavuz kitapta yer alan kavramlara yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın bu anlamda literatüre katkı sağlaması sebebiyle önem taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca kavramların tasnif edilip ilişki ağlarının ortaya çıkarılması, söz konusu kavramların eğitimde daha verimli şekilde kullanılmasına ve öğrencilere daha kolay kazandırılmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda çalışma 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında, öğrencilere yıl içindeki etkinlikler, okuma parçaları ve genel ders işleme akışı içinde kazandırılacak olan 91 kavramın; demokrasi ve çokkültürlülük kapsamında incelenmesi ve tasnif edilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçtan yola çıkılarak çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında yer alan kavramlar listesinde yer alan 91 kavramdan;

- a) Doğrudan demokrasi ile ilgili olan kavramlar nelerdir?
- b) Doğrudan çokkültürlülük ile ilgili olan kavramlar nelerdir?
- c) Hem demokrasi hem çokkültürlülük ile ilgili olan kavramlar nelerdir?

- d) Demokrasi ve çokkültürlülük ile ilgili olmayan kavramlar nelerdir?
- e) Bu kavramlar Venn şeması üzerinde nasıl gösterilebilir?

YÖNTEM

Araştırma betimsel bir çalışma olup, bulgular nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile elde edilmiştir. Doküman incelemesiyle geçmiş toplumlarla ilgili kültür, gelenek, yaşantı gibi bilgiler elde edilebilir. Doküman incelemesinde hedef; olay ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizinin yapılmasıdır. Eğitim alanında ders kitapları, program yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, toplantılara ait tutanaklar, kayıtlar, öğretmen ve öğrenci ders kitapları, planları ile ilgili doküman analizi yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2008).

Bu çalışmada yapılan doküman olarak Sosyal Bilgiler dersi 4.sınıf düzeyinde kullanılan öğretmen kılavuz kitabı ele alınmıştır. Birbiçer (2013) tarafından yazılan kitap, Dikey Yayınları tarafından basılmış ve Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 26.12.2012 tarihinde ve 235 sayılı kurul kararıyla 2013-2014 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kullanılması kabul edilmiştir.

Uygulama

Çalışmada kılavuz kitaptaki 91 kavramın tasnifi şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

1. Kavramlar kılavuz kitapta yer alan a) etkinlikler, b) okuma parçaları ve c) öğretmene yönelik notların tek tek incelenmesi yoluyla sınıflandırılmıştır. Bu amaçla öncelikle kavramların birinci anlamı göz önüne alınmış ve sınıflama buna göre yapılmıştır. Bununla birlikte kavramların farklı etkinliklerde farklı anlamlarda kullanılabildiği gözlenmiştir. Örneğin bazı kavramlar ilk kullanıldıkları anlam itibariyle demokrasi ve çokkültürlülükle ilgili bulunmamış ve şemanın dışında bırakılmıştır. Fakat aynı kavramların sonraki etkinliklerde demokrasi veya çokkültürlülükle ilişkilendirilebilecek şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer yandan ilk anlamı itibariyle demokrasi ve çokkültürlülükle ilgili olduğu düşünülen bazı kavramların ise uygulamalarda bu kavramlara uygun kullanılmadığı görülmüştür. Sınıflamalar bu hususlar dikkate alınarak yapılmıştır.
2. Demokrasi yaşam biçimi olarak ele alındığında çokkültürlülüğü kapsar. Bu nedenle çokkültürlülükle ilgili olan tüm kavram ve etkinlikler aynı zamanda demokrasiyle de ilgilidir. Ancak burada sınıflama yapılırken demokrasinin daha çok devlet birey ilişkilerini düzenleyen boyutuna, çokkültürlülük için ise bireylerin birbirleriyle ilişkisini yansıtan boyutuna göre sınıflama yapılmıştır.
3. Kavramların 2. veya 3. anlamlarında demokrasi veya çokkültürlülükle veya her ikisiyle ilgili olduğu görüldüğünde ise söz konusu kavramlar demokrasi ve çokkültürlülük kümelerinin kesişim alanlarına yerleştirilmiştir.

Bu kavramların nasıl tasniflendiğine dair, kavramları içeren birkaç örnek verildiğinde süreçteki çalışma biçimi daha net ortaya konacaktır. Örneğin, demokrasi ile ilgili olarak, demokrasinin temel unsurları olan “seçim, yönetim, kamu, kamuoyu” gibi birbiriyle ilişkili kavramlar blok olarak demokrasiye dâhil edilmiştir. Bu kavramların etkinliklerdeki kullanımları ve kavramların anlamları itibariyle demokrasiye dâhil edilmesi uygun görülmüştür. Bu gruptaki kavramlar sadece demokrasinin unsuru olan kavramlar olarak değerlendirilmiştir.

Çokkültürlülükle doğrudan ilgili olan hem kelime anlamıyla hem de etkinlikte birincil anlamda kullanılan “kültür, değişim ve süreklilik, değer, hoşgörü, benzerlik ve farklılık, sosyal etkileşim” gibi kavramlar olarak tespit edilmiş ve çokkültürlülük kümesine yazılmıştır.

Hem demokrasiyle hem de çokkültürlülükle ilgili olan kavramlara birkaç örnek olarak, “Vatan, aile, barış” gibi ortak paydadaki kavramlar verilebilir. Kavramlarda daha detaylı inceleme yapıldığında “Vatan” kavramının etkinliklerde ülkede yaşayan insanların ortak paydası olarak düşünüldüğü görülmüş ve ana anlamı sebebiyle de kesişim kümesine dâhil edilmiştir. Aile ve barış gibi diğer ortak paydadaki kavramlar da aynı sebepten kesişim kümesine dâhil edilmiştir.

Çokkültürlülüğe ve demokrasiye dâhil edilmeyen kavramlara örnek olarak "kronoloji, kanıt, olgu, üretim, tüketim, meslek" gibi kavramlar verilebilir. "Üretim, ekonomi, emek, tasarruf, bütçe, ekonomik faaliyet" gibi kavramlar aslında çokkültürlülük ve demokrasiye ya da her ikisine de şekilde dâhil edilebilir. Ancak uygulamada kavramların demokrasi veya çokkültürlülükle ilgili olacak şekilde kullanılmadığı görüldüğünden bu kavramların dışında sınıflandırılmıştır. Bu durum benzer durumdaki diğer kavramlar için de aynı şekilde incelenmiştir.

Bunlardan farklı olarak “iklim, tören ve pazar” gibi bazı kavramların etkinliklerin içinde ilk kez kullanıldığında birincil anlamlarıyla kullanıldığı görülmüş ve şemanın dışında sınıflandırılmıştır. Ancak bu ve benzeri kavramların ilerleyen ünitelerde demokrasi ve çokkültürlülükle ilişkilendirildiği tespit edilmiş ve buna göre sınıflandırılmıştır. Bu durumlara ilişkin detaylı açıklamalar da bulgular kısmında açıklanmıştır.

Yapılan analizlere ve oluşturulan Venn şemasına dair sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman iki akademisyenden görüş, eleştiri ve önerileri alınmış ve şemaya son şekli bu doğrultuda verilmiştir.

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu aşamada yapılan doküman ve içerik analizi neticesinde kılavuz kitapta yer alan 91 kavram:

1. Doğrudan demokrasi ile ilgili olan kavramlar,

2. Doğrudan çokkültürlülük ile ilgili olan kavramlar,
3. Hem demokrasi hem de çokkültürlülük ile ilgili olan kavramlar
4. Demokrasi ve çokkültürlülükle ilişkilendirilemeyen kavramlar olacak şekilde tasnif edilmiş ve bulgular bir Venn şeması üzerinde gösterilmiştir.

Demokrasi ve çokkültürlülük bağlamında tasniflenen kavramlar, 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında yer alan etkinlik, okuma parçaları ve öğretmenin dersi işleyiş akışına ilişkin notlara ve kavramın hangi anlamda etkinliklerde kullanıldığına, yan anlamı olup olmadığına ve kavramın özündeki anlamının etkisine de göre değerlendirilerek Venn şeması oluşturulmuştur.

1. Doğrudan Demokrasi İle İlgili Olduğu Tespit Edilen Kavramlar

Doğrudan demokrasi ile ilgili kavramlar: “Milli Egemenlik, Cumhuriyet, Demokrasi, Egemenlik, Vergi, Grup, Kurum, Sivil Toplum Örgütü, Etkin Yurttaş, İş bölümü, Seçim, Yönetim, Kamu, Kamuoyu, Katılım, Yasa, Yurttaşlık, Teşkilat, Anayasa, Bağımsızlık, Yargı, Güç, Temel hak ve özgürlükler, Devlet, Medya, Liderlik” kavramlarıdır.

Bu kavramlar kitabın içinde kullanıldığı yere ve kendi taşıdıkları normal anlama göre demokrasi ile doğrudan bağı olan kavramlardır. Venn şeması üzerinde elde edilen bulgulara göre sadece demokrasi ile ilgili olan 26 kavram tespit edilmiştir. Kılavuz kitapta üniteler içinde öğrencilere aktarılacak olan toplam 91 kavram vardır. Oransal anlamda bir dağılım yapıldığında sadece demokrasi ile ilgili olan kavramların oranı % 28.5'tir.

2. Doğrudan Çokkültürlülük İle İlgili Olduğu Tespit Edilen Kavramlar

Doğrudan çokkültürlülükle ilgili kavramlar: “Değişim ve Süreklilik, Kültür, Milli kültür, Gelenek, Akrabalık, Kültürel Öge, Benzerlik ve Farklılık, Değer, Hoşgörü, Dayanışma, Sosyal etkileşim” kavramlarıdır. Bu kavramlar kılavuz kitapta kullanıldığı yere ve kendi taşıdıkları anlamlara göre doğrudan çokkültürlülükle bağdaştırılmıştır. Bu şekilde kavramlar listesinde 11 tane kavram mevcuttur. Bunlara ek olarak;

“Dil, Kıta, Yerleşme, Yer, Doğal Ortam, İklim, Giyim, Pazar” şeklinde gruplanan 8 kavram daha detaylı analiz sonucu çokkültürlülük şemasına dâhil edilmiştir. Bu kavramlar dışardaki ve çokkültürlülük kümelerinin ikisinin kesiştiği yerde gösterilmiştir. Çokkültürlülüğün içine sonradan dâhil edilen bu kavramlar, kelime anlamı olarak çokkültürlülükle birincil derecede ilişkisi olmayan ya da kitapta ilk kez kullanıldıklarında çokkültürlülükle ilişkilendirilmemiş kavramlardır. Ancak bu kavramlar ilerleyen ünitelerde çokkültürlülükle ilişkilendirilebilecek şekilde kullanılmış ve şemaya yerleştirilmiştir.

Örneğin, “Giyim, Pazar, İklim” gibi kavramlar ilk kez kullanıldıklarında birinci anlamlarında kullanılmıştır.

Giyim: İnsanların giydikleri kıyafet;

Pazar: Alışveriş yapılan yer;

İklim: Hava durumu ve olayları olarak açılanarak kullanılmıştır.

Sonraki ünitelerde ise, giyimin farklı ülkelerde o yerin özelliklerine göre farklı şekillerde olabileceği, pazarın farklı kültürlerde ihtiyaçlara göre şekillenen alışverişlerin yapıldığı yer, iklimin ise ülkelere özgü farklılık gösteren hava durumu ve bunun getirdiği farklı koşullar anlamında vurgulandığı tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak da çokkültürlülüğe dâhil edilmesi araştırmacılar tarafından uygun görülmüştür.

Bir diğer örnek de “yer ve doğal ortam” kavramlarına yöneliktir. Bu kelimelerin birincil anlamları çokkültürlülükle ilgisizken, kitapta kullanıldığı şekle göre (İlgaz Dağı, efsaneler vs. özellikler dikkate alındığından) farklı yörelerin de farklı destan ve coğrafi özgünlüğü olarak düşünülmesi sebebiyle çokkültürlülüğe dâhil edilmiştir.

Bu şekildeki 8 kavram ilk kullanım itibariyle çokkültürlülükle ilişkilendirilmeyip sonraki kullanımlarından dolayı eklendiği için çokkültürlülük ve dışarıda kalan kümelerin kesim noktasına sınıflandırılmıştır. Bu haliyle toplam 19 (11+8) kavram sadece çokkültürlülük ile ilgili olarak belirlenmiştir. Dışarıda kalan kavramlar ve çokkültürlülük kümesinin kesişiminde yer alan 8 kavram da oranlama yapılırken sadece çokkültürlülük kısmına eklenerek oranlanma yapılmıştır. Çünkü kavramların son hali çokkültürlülükle ilişkilidir. Çokkültürlülük ile ilgili kavramların 91 kavrama oranı % 20.87 yani yaklaşık olarak % 21’dir.

3. Hem Demokrasi Hem De Çokkültürlülük İle İlgili Olan Kavramlar

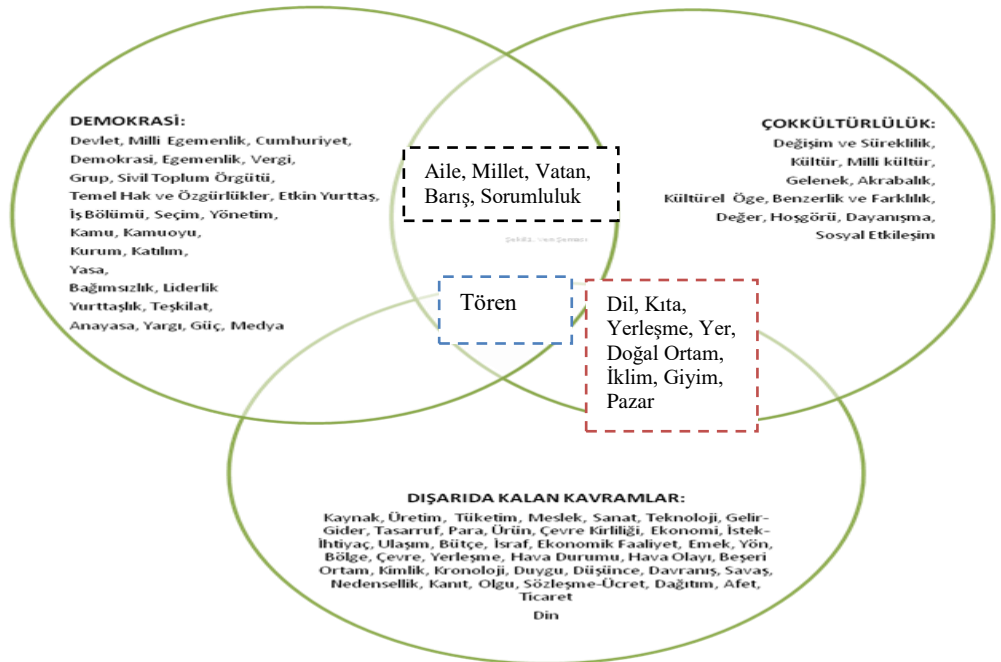
Hem demokrasi hem de çokkültürlülük kümesine sınıflandırılan kavramlar: “Aile, Millet, Vatan, Barış ve Sorumluluk” kavramlarıdır. Burada “sorumluluk” kavramı kitaptaki etkinliklerde kullanıldığı yere ve anlama göre her iki kavramla ilişkilendirilmiştir. Kılavuz kitapta kullanıldığı yere ve anlama göre, ülkemizin dünyanın farklı yerinde herhangi bir doğal afet sonucu yardıma muhtaç hale gelen diğer ülkelere yardım etmesi gerekliliği, sorumluluk ve dayanışma kavramlarıyla ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Yardım kuruluşlarında farklı ülkelerin farklı görevlerdeki kuruluşlarına yer verdiğinden (UNICEF- Kızılay gibi) bu kavram çokkültürlülükle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca “sorumluluk” kavramı demokratik değerlerin oluşmasında da önemli bir alt bileşen olduğundan (oy verme, vatandaşlık görev ve sorumlukları vs.) kesişim kümesinde yer alması uygun görülmüştür.

‘Millet, Vatan, Aile, Barış’ kavramları ilk bakışta kelime anlamı olarak demokrasi ve çokkültürlülük ikilisinin kesişimi olarak tasniflenmeyebilir. Ancak “Vatan, Millet, Barış, Aile” kavramları hem çokkültürlülüğün oluşması ve geliştirilmesi hem de demokrasinin sürdürülebilmesinde olması gereken

zaruri kavramlar olarak görülmektedir. Bu şekilde 4 kavram da eklendiğinde kesişim kümesinde 5 (1+4) kavram yer alır.

"Tören" kavramı kelime anlamı olarak birincil anlamda demokrasi ve çokkültürlülük ile ilgisiz görülebilmektedir. Ancak kitapta ayrı ayrı yerlerde farklı anlamlarda kullanılmıştır. İlk kullanıldığı anlamda gazilere madalya verildiğinden bahsedilmektedir. Bu kullanımda Venn şemasının dışında tutulmuştur. Fakat daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın Anıtkabir ziyareti yapması anlamında ve bir diğer kullanım yeri olarak farklı ulusların farklı özel günleri kutlaması anlamında (Nevruz, Paskalya, Ramazan ve Kurban Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı gibi) kullanıldığından demokrasi ve çokkültürlülüğe dâhil edilmiştir. Bu yüzden "tören" kavramı ilk başta dışarıda olması, sonradan hem demokrasi hem de çokkültürlülüğe dâhil edilmesi nedeniyle üç kümenin kesişim noktasına sınıflandırılmıştır. Böylece demokrasi ve çokkültürlülükle ilgili kesişim kümesinde yer alan 6 (1+4+1) kavram tespit edilmiştir. Yani tören kavramı da son haliyle hem demokrasinin hem de çokkültürlülüğün kesişiminde yer aldığından oranlamada bu bölgeye katılmıştır. Demokrasi ve çokkültürlülüğün kesişiminde yer alan kavramların 91 kavrama oranı % 6,59 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 1. 91 Kavramların sınıflandırılmasına dair venn şeması

4. Demokrasi ve Çokkültürlülük İle İlgisi Olmayan Kavramlar

Demokrasi ve çokkültürlülükle ilişkilendirilmeyen kavramlar: “Kaynak, Gelir-gider, Tasarruf, Para, Ücret, Dağıtım, Afet, Ticaret, Ürün, Üretim, Tüketim, Meslek, Sanat, Teknoloji, Çevre kirliliği, Ekonomi, İstek-ihiyaç, Ulaşım, Bütçe, İsraf, Ekonomik faaliyet, Emek, Yön, Bölge, Çevre, Yerleşme, Hava durumu, Hava olayı, Beşeri ortam, Kimlik, Kronoloji, Duygu, Düşünce, Davranış, Savaş, Nedensellik, Kanıt, Olgu, Sözleşme ve Din” kavramları olarak tespit edilmiştir. Venn şemasında demokrasi ve çokkültürlülükle ilişkisel ağ kurulmamış 40 kavram mevcuttur.

Burada birçok kavram hem birincil anlamda hem de kullanım alanında demokrasinin ve çokkültürlülüğün dışındadır. Örneğin “kronoloji, beşeri ortam, kimlik, yön, bölge, çevre, duygu, düşünce, davranış” ve diğer yazılan kavramlar verilebilir. Ancak bazı kavramlar biraz daha derin düşünüldüğünde demokrasiye ya da çokkültürlülüğe dâhil edilebilir. Örneğin “Ürün, üretim, tüketim, ekonomik faaliyet, emek” gibi kavramlar demokrasi ile ilişkilendirilebilir. Ancak kitapta bu kavramlar düz anlamlarında kullanıldığından demokrasiye yönelik yan anlamda da bir vurgu içermediğinden bu kümeye dâhil edilmemiştir. Ürün, üretim, tüketim kavramlarına yönelik metinde, peynirin üretim aşamasından satışa kadarki süreci anlatılmaktadır. Kitaptaki etkinlikler ve okuma parçalarından bağımsız düşünüldüğünde “emek, ürün, üretim” bileşen olarak demokrasinin alt kavramlarını oluşturabilecek niteliktedir. Ancak kitapta “emek” kavramı demokrasi ile doğrudan ya da dolaylı bir anlamda kullanılmamış, “ürün, üretim, ekonomik faaliyet” gibi diğer bileşen kavramlar da sadece ana anlamında peynirin üretiminden soframıza gelen zamana kadarki geçirdiği aşamalar şeklinde bahsedildiğinden bu kavramlar dışarıda tasniflenmişlerdir.

Hava olayı ve hava durumu iklimle ilişkilendirilmiş, ancak daha sonra iklim çokkültürlülüğe dâhil edilirken hava olayı ve durumuna özgü vurgu olmadığından bu kavramları da çokkültürlülüğe taşımanın bir zorlama olacağı düşünüülerek dışarıda tutulması uygun görülmüştür. Benzer şekilde “iklim” kavramından dolayı etkilenen “ulaşım” kavramı da aynı nedenle çokkültürlülüğe dâhil edilmemiştir. Çünkü “iklim” kavramı zaten kullanıldığı yere ve anlama göre sonradan kümeye dâhil olmuştur. Bir de dolaylı olarak yarattığı etkinin de direk çokkültürlülük kümesine yazılması araştırmacılar tarafından uygun görülmemiştir. Çalışmada dışarıda kalan diğer kavramlar için demokrasi ya da çokkültürlülüğe katkı yapabilecek bir anlam ya da kullanım alanı bulunmadığından Venn şemasının dışında yer almaları gerektiği düşünülmüştür.

Bu grupta ek açıklama yapılması gereken bir kavram da "Din" kavramıdır. Din kavramı kavramlar listesindeki 91 kavramın içinde yer almaktadır. Buna karşılık kılavuz kitapta yer alan 8 ünitenin herhangi bir yerinde “din” kavramına ilişkin bir ifadeye rastlanmamıştır. Bu nedenle çokkültürlülükle ve de-

mokraziyle ilişkilendirilebilecek olan "din" kavramı dışarıda yer alan kavramlar kümesine tasnif edilmiştir. Bu bulgulara göre demokrasi ve çokkültürlülüğün her ikisiyle de ilgisi olmayan kavramların 91 kavrama oranı % 43.9 yaklaşık % 44 düzeyindedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında yer alan kavramlar listesindeki 91 kavramı demokrasi ve çokkültürlülük bağlamında incelemek ve tasnif etmek amacıyla yapılan bu çalışmada sonuç olarak kavramlar listesinin % 56 oranında demokrasi ve/veya çokkültürlülük ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Demokrasi ve çokkültürlülüğün her ikisiyle de ilgisi olmayan kavramlar, % 43.9, diğer bir deyişle yaklaşık % 44 düzeyindedir.

Sadece demokrasi ile ilgili kavramların oranı % 28.5'tir. Çalışmada kavramlarının bazılarının hem demokrasi hem de çokkültürlülükle ilgili olan ve Venn şemasında kesişim bölgesinde yer alan % 6.5'luk kısım da bu orana eklendiğinde demokrasinin tüm kavramlar içerisindeki oranı % 35'lere ulaşmaktadır. Bu oran 91 kavramın yaklaşık 3'te 1'ine tekabül etmektedir. Buna göre kavramların oranının demokrasi anlamında yeterli olduğu söylenebilir. Sadece çokkültürlülükle ilgili oran ise % 20.87'dir.

Literatür incelendiğinde çokkültürlülük ile ilgili bu çalışma ile konu ya da yöntem bakımından benzerlik taşıyan sadece Keskin ve Yaman'ın (2014) çalışmasına rastlanılmıştır. Çalışmada 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında yer alan etkinlikleri ve dersin içeriği incelenmiştir. Araştırmada, 4.sınıf düzeyinde çokkültürlü eğitime ayrılan oranın %16 olduğunu tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada ise sadece çokkültürlülükle ilgili olan kavramların oranı % 20,87 bulunmuştur. Bu bulgu Keskin ve Yaman'ın (2014) elde ettiği bulgularla yakındır. Ancak bu çalışmada kavramların bazılarının hem demokrasi hem de çokkültürlülükle ilgili olduğu tespit edilmiş ve bu haliyle % 6.5'luk bir ilave daha ortaya çıkmış ve toplam oran % 27,3 olmuştur. Keskin ve Yaman'ın (2014) yaptığı doküman analizi incelemesi çalışmasında ele aldıkları nokta 4.sınıf etkinlik ve ders içeriğinden oluşmaktadır. Oysa bu çalışmada kılavuz kitaptaki kavramlar listesi incelenmiştir. Kavramlar listesi, hem ünitelerin içeriğinde, hem etkinliklerde daha geniş bir çerçevede kullanılan bir yapıya sahiptir. İki çalışma arasındaki fark bu sebepten kaynaklanabilir.

Çokkültürlülük ve demokrasi ile ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde, çokkültürlülüğün eğitimin farklı paydaşlarının (öğretmen, yönetici, akademisyen, üniversite öğrencileri) farkındalığına yönelik çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda paydaş grupların genel olarak çokkültürlülüğe olumlu yaklaştıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (Yazıcı, Başol ve Toprak 2009; Çoban, Karaman ve Doğan, 2010; Polat, 2009; Polat, 2012; Bulut ve Baş-

bay, 2014). Buna karşılık Karaçam ve Koca (2012) tarafından beden eğitimi öğretmen adaylarına yönelik yaptıkları bir çalışmada katılımcıların çokkültürlülük ile ilgili detaylı bir farkındalığa sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Çokkültürlülük ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, her ne kadar yetersiz olsa da, son yıllarda konuya ilişkin araştırma sayılarının arttığı görülmektedir. Artık çalışmaların sadece yükseköğretim ya da çalışma grupları açısından öğretmen veya öğretmen adayları ile sınırlı kalmadığı görülmektedir. Alt kademe için yapılan mevcut çalışmada da görüldüğü gibi çokkültürlülüğün ve demokrasinin önemsendiğini, güncelliğini arttırdığını söylemek mümkündür. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan kavramların % 56'lık bir oranda çokkültürlülük ve demokrasi ile ilgili olması bu düşünceyi desteklemektedir. Yapılandırmacı programların içerisinde yer alan çokkültürlülük ve demokrasi kavramları ile bu kavramların anlayan, önemini benimseyen ve hayatına uygulayan nesiller yetişmesi mümkün olabilecektir. Bu nedenle çocukların erken yaşlarda, okul yaşantıları yoluyla bu kavramları tanınması önemlidir.

Sonuç olarak, 91 kavram demokrasi ve çokkültürlülük ile birlikte düşünüldüğünde, % 56 düzeyinde bu kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyo-kültürel yapı ve insan desenleri, bu oranın eğitimin her sınıf düzeyinde artırılması gerekliliği sonucunu doğurabilir. Çünkü demokrasi ve çokkültürlülüğü benimseyen toplumlar, hem kendi coğrafyalarında hem de diğer ülkelerle olan ilişkilerinde barış içinde yaşayabilir. Bu duyguların temeli eğitimle atılır ve eğitimin her sınıf ve kademesinde çokkültürlülük, demokrasi ve onların bileşeni niteliğindeki alt kavramlar öğrencilere kazandırılmalıdır. Bu yüzden elde edilen % 56'lık oran yetersiz olmasa da bu oranın artması ve bu kazanımların öğrencilere doğru ve etkili bir yolla kazandırılması, öğrencilerin demokrasi ve çokkültürlülük değerlerini özümsemesine yardımcı olacaktır. Bunu da ünitelerin, etkinliklerin, kazanımların içine serpiştirilen kavramlar listesinin içeriğini ve anlamlarını, demokrasi ve çokkültürlülükle daha fazla kavramda daha açık örneklerle ilişkilendirerek kazandırılması mümkündür.

ÖNERİLER

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitabında yer alan kavramlar listesinin demokrasi ve çokkültürlülükle ilgili olmayan % 44'lik kısmı için "Ne yapılırsa demokrasi ve çokkültürlülük ile ilişkilendirilebilir?" sorusuna yanıt olarak bazı öneriler getirilmiştir. Bu öneriler kısaca şöyledir:

Örneğin "Ürün-üretim-ekonomik faaliyet" gibi kavramlar, demokrasinin insanların gelir dağılımlarının adil bir şekilde paylaşımını öngören yönüyle bağdaştırılabilir. Demokratik toplumlarda ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi için, üretime sevk eden politikalarla üretkenliğin artırılması vurgula-

nabilir. Bu gibi temalar etkinliklerin içine yerleştirilebilir. Bunun sonucunda eğitimde, sağlıkta ve diğer özel hizmet alanlarında belirgin bir şekilde gelişimlerin temeli atılabilir.

“İşbölümü” kavramı, çalışmada demokrasinin içinde yer almıştır. İşbölümünün demokrasilerde önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Kitapta da verilen metinde “işbölümü” kavramı, demokrasiyle ilişkilidir. “Emek” kavramı ise, ailede işbölümüne yönelik etkinliklerin içinde daha net vurgulanarak, her bireyin yapması gereken işler olduğu anlayışının kazandırılması ve bu görev ne olursa olsun emek harcamadan yerine getirilemeyeceğinin belirtilmesiyle açıklanabilir. Okulda da benzer etkinliklerin, uygulamaların öğrencilerin hayatına sokulması ile sağlanabilir. Bu şekilde işbölümü ve emek kavramlarının bir etkinlik içinde daha net çizgilerle demokrasiyle ilişkilendirilmesi yapılabilir.

“Çevre kirliliği” ise sadece çeşitli nedenlerle kirlenen çevreyi anlatmadan, daha geniş bir açıyla yaklaşılarak incelenebilir. Örneğin bir kişi ya da kurumun, şirketin, fabrikanın çevreyi kirlletmesinin, diğer insanların haklarına saygı gösterilmemesi demek olduğu belirtilir ve bu uygulamaların demokrasi ile bağdaşmayan bir hareket olduğu etkinlikler içinde öğrencilere fark ettirebilir. Bu şekilde “çevre kirliliği”, Venn şemasının dışından demokrasi kısmına transfer olan bir kavram olabilir.

Çokkültürlülük açısından bu durum incelendiğinde, “bölge, sanat, meslek, ulaşım” gibi kavramlar tıpkı “iklim, pazar, tören” gibi kavramlarda olduğu gibi eklenen dolaylı anlamlarla ya da ikinci kez kullanılarak çokkültürlülüğe dâhil edilebilecek kavramların bazılarıdır.

7 coğrafi bölgenin farklı kültürel özelliklerinin üzerinde durularak ”bölge” kavramı kolayca çokkültürlülüğe katılabilir. Bir başka örnekle çokkültürlülüğün gereği olarak sanatın ve eserlerinin çeşitlenmesinde farklı kültürel öğelerin etkisinin olabileceği vurgulanabilir. Özet olarak dışarıda kalan kavramların sayısı bu şekilde arttırılabilir. Böylece öğrenciler demokratik değerlerle ve çokkültürlülüğün normal bir olgu olduğuna dair etkinliklerle daha sık karşılaşır, bu kavramlar sosyal bilgiler dersinin içinde daha çok kullanılmış olur. Kavramlar listesinde yer alan birçok kavram demokrasi ve çokkültürlülük ile ilişki hâle getirilebilir.

Son olarak 91 kavram arasında yer alan fakat kılavuz kitapta rastlanmayan "din" kavramının kılavuz kitapta ve öğrenci ders kitabı etkinliklerinde yer alan metinlere dâhil edilmesi ve gerek demokrasinin, gerekse de çokkültürlü bir anlayışın bir parçası olarak farklı inançlara saygı ve hoşgörü anlamında kullanılması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., Tarman, B. (2013). Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (6/1), 194-196.
- Akar, C. ve Keyvanoğlu, A. (2016). 2009 ve 2015 Hayat Bilgisi Programlarının Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*,17 (2), 731-749.
- Akar, C. ve Ulu, M. (2016). Attitudes and Opinions of Classroom Teacher Candidates Regarding Multiculturalism. *Education*, 137(2).
- Akar, C. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Çokkültürlülük Değerlerini Yordama Düzeyi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 741-762.
- Anıl, D. ve Yavuz, G. (2010). Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. 1056-1062.
- APA. (2002). Guidelines on Multicultural Education, Training, Research, Practice And Organizational Change For Psychologists. [19.11.2016] Retrieved from: <http://www.apa.org/pi/multiculturalguidelines/homepage.html>
- Birbiçer, B. (2013). *Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Dikey Yayınevi
- Bulut, C. ve Başbay, A. (2014). Öğretmenlerin Çokkültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (3), 957-978.
- Çoban, A. E., Karaman, N. G., Doğan, T. (2010). Öğretmen Adaylarının Kültürel Farklılıklara Yönelik Bakış Açılarının Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*. (10) 1.
- Demir, S. (2012).Çok Kültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7 (4), 1453-1475.
- Demircioğlu, E. ve Özdemir, M. (2014). Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, (15) 1, 211-232.
- Engin, G. ve Genç, S.G. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumları (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği), *Route Educational and Social Science Journal*, 2 (2).
- Gözütok, F. D. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (3. Bs.). Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Kamber, T., Acun, İ., Akar, C. (2011). İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanabilirliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 195-218. <http://dx.doi.org/10.12780/UUSBD99>.
- Karaçam, M.Ş. ve Koca, C. (2012). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Farkındalıkları. *Spor Bilimleri Dergisi*. 23 (3), 89–103
- Karpat, H. K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarıyla Bütünleştirilmiş Bilimsellik Odaklı Karakter Eğitimi Programının Etkililiği. (*Journal of Social Studies Education Research*), *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1).
- Keskin , Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çokkültürlü Eğitim. *Turkish Studies - Internatio-*

nal Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. (9) 2. 933-960

MEB, (2005). *Sosyal Bilgiler Programı 4-5. Sınıflar*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, (2015). *Hayat Bilgisi Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özdemir, M. ve Dil, K. (2013). Teachers' Attitudes Toward Multicultural Education: Case Of Çankırı Province Ankara University, *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 46, (2).

Polat, S. (2009). Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1). 154-164.

Polat, S. (2012). Okul Müdürlerinin Çokkültürlülüğe İlişkin Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 334-343.

Tay, B. ve Baş, M. (2015). Çok Kültürlü Eğitim Anlayışı Temelli Öğrenme – Öğretme Yaklaşımı, G. Ekici, (Ed.). *Etkinlik Örnekleriyle Güncel Öğrenme-Öğretme Yaklaşımları-3*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tay, B., Durmaz, F. ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi GEFAD / GUJGEF* 33(1), 67-93.

Ulubey, Ö. ve Gözütok, F.D. (2015). Yaratıcı Drama Ve Diğer Etkileşimli Öğretim Yöntemleri İle Geleceğin Vatandaşlık, Demokrasi Ve İnsan Hakları Eğitimi. *Eğitim ve Bilim*, 40 (182), 87-109.

Yazıcı, S., Başol, G. ve Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yiğit, M. F. ve Tarman, B. (2013). Değerler Eğitiminin İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeri ve Önemi. (*Journal of Social Studies Education Research*), *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 79-102.

Kaya, Y. ve Söylemez, M. (2014). Öğretmenlerin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi: (Diyarbakır Örneği). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)* 11, 128-148.

Extended Abstract

In its general understanding, democracy enables people to use free auto-control in society as independent individuals. Through democracy, they sustain a happy life with the society and the world. Multiculturalism can be defined as people living in society regardless of age, sexual disposition, social class, race, ethnic, religion, language, and cultural characteristics. Democracy and multiculturalism have an important place in state administration. Two concepts are indispensable regarding education since individuals can live by different beliefs, cultures, ethnic elements, and tolerance. In this respect, the concept of 'democracy' encompasses multiculturalism. In societies where democracy has not developed, the cases of bias against differences may occur. This results in challenges in both education and the life style of the individuals in the society. In this respect, reflecting the understanding of education effectively on society may help solve both educational and social problems.

This understanding may also eradicate the challenges that outcast students are experiencing. In educational systems, when immigrant cases and their effects are considered together, multicultural education has great importance. Especially, some challenges may occur in low socio-economic and cultural subgroups. Establishing a common understanding truly is essential and significant. How democracy and multiculturalism have been included in teacher guidebooks was examined in this study. Moreover, it was foreseen that forming associational networks by classifying these concepts can contribute to the effective use of them in teaching students. The purpose of this study is to investigate the list of 91 concepts in 4th grade Social Studies Teacher Book in terms of the concepts of democracy and multiculturalism. The research is a descriptive study and the findings derived from the study were obtained from document analysis. In this respect, 91 concepts were examined and classified under four groups. These groups are: 'concepts associated directly with democracy', 'concepts associated directly with multiculturalism', 'concepts related both to democracy and to multiculturalism', and concepts not associated directly with either of them'. Activities, reading texts, notes for teachers in teacher's guide books were examined to classify these concepts. These groups were presented in Venn diagram. It was revealed that there are 26 concepts associated directly with democracy', '19 concepts associated directly with multiculturalism', '6 concepts related both to democracy and to multiculturalism', and '40 concepts not associated directly with either. The percentile rates of these groups are %28,5, %20,87, %6,59, and %43,9 respectively. Generally, according to this classification, approximately %56 of the listed concepts in the 4th grade social studies teacher's guidebook are associated with democracy and/or multiculturalism. Although this rate is not insufficient, it was concluded that %44 of the concepts may be related to democracy and multiculturalism and this rate may increase further. This will help students digest the values of democracy and multiculturalism. This study also includes recommendations about the associations of more concepts regarding democracy and multiculturalism. These are respectively concepts such as 'product, production, and economic activities' which may be associated with democracy as long as income distributions among people are performed fairly. The concept of 'work sharing' can also be assessed within the context of democracy. 'Labour' should be emphasized in parental labouring with respect to the fact that each individual has to contribute regardless of gender. People's or institutions' contamination of the environment means disrespect for human rights and emphasizing these practices is an act associated with democracy. Concepts such as region, art, job, transportation are some terms included with respect to their indirect meanings as in climate, marketing, ceremony. Considering cultural characteristics of seven geographical regions, the concept of 'region' may easily be related to multiculturalism. Also, in terms of multiculturalism, it is emphasized that various cultural elements can have an impact on the varieties of art and artefacts. Briefly, the number of concepts included may be increased. So, students may encounter activities about democratic values and multiculturalism and use them in Social studies courses. Many other concepts may be associated with democracy and multiculturalism. Such terms as 'religion' should be included in guidebooks, and in reading texts in student text book activities. It will be beneficial to arouse respect for different beliefs and tolerance as a part of multicultural understanding.